ગુલશને બેખાર.

ઉર્ફે

બુલબુલે બીમાર.

તાલીફ કીયા.

હુસૈનમીઆ મુતખલ્લુસ બ ઝરીફ.

JAMNADAS, BHAGVANDAS & CO.
PUBLISHERS

રૂબાઈ.

નામ રખ્ખા હયે ગુલશને બેખાર.
થા જો મશહુર બુલબુલે બીમાર;
મેહરબાનીસે છાપે જમનાદાસ,
કીયા તાલીફ હયે ઝરીફેઝાર.

મુંબાઈ.
સુબોધપ્રકાશ પ્રેસમે છાપા હયે.
ઈ૦ સ૦ ૧૮૮૬. સને હીજરી ૧૩૦૩.

કિમ્મત તીન આને.

એ નાટક સને ૧૮૬૭ કે પચ્ચીસવેં કાયદેકે મુતાબીક
દાખીલે રજીષ્ટર હુવા હયે ઔર ઇસકે તમામ હુ-
કુક મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસકી
કુંપનીને અપને કબ્જેમે રખ્ખે
હયે ઇસ લીયે કીસીને
છાપના નહી.

૨૭૬૬

ગુલશને બેખાર.

ઉર્ફે

બુલબુલે બીમાર.

તમ્રએ નાટક.

જવાહેરખાં	... ...	રઇસે દર મુલ્કે હીન્દુસ્તાન.
મહેલેકા	... ...	દુખ્તરે જવાહેરખાં, માઅશુકે બાંકેમીઆ.
લાલખાં	... ...	અમીરે કબીર, દર મુલ્કે હીન્દુસ્તાન.
અઝમત	... ...	મામાએ લાલખાં.
પંબેશીદી	... ...	ગુલામે બાવફાએ લાલખાં.
બાંકેમીઆ	... ...	આશકે સાદકે મહેલેકા.

બાદ ઉન્કે ચન્દ દોસ્તે બાંકેમીઆ, ઔર કએ લડકે વગએરા.

બાબ પહેલા—પરદા પહેલા.

મકાન.

(જીસ્મે યેક રઈસ જવાહેરખાં નામ બયેઠકે અપની ઈફ્-લાસકી શીકાયતમે ગાના.)

કલ્યાન—ગજલ.

હાયે મુફ્લીસ જો કોઈ તુટકે ઝરદાર બને—તર્જ.

જવાહેરખાં—તંગ ઈફ્લાસસે જીસ વખ્ત તવંગર હો જાયે;
ગુરબત ઉસ્કે લીયે શમ્શીર વોં ખન્જર હો જાયે—તંગ.
મંએ અમીરોસા કીયા કરતા થા અયેશો અશરત;
ઝીંદગી કયું ન મેરી ફાકોંસે અબતર હો જાયે—તંગ.
છુપતા ફીરતા હું કરઝદારોંસે મંએ ગભરા કર;
યા ઈલાહી મુજેહ મઓત આયે તો બહેતર હો જાયે—તંગ.
કીસ્સે લું કઝ ભલા કઓન હયે દેને વાલા;
મીલ ગયા કર્ઝ તો ફીર અયેશ મોઅસ્સર હો જાયે—તંગ.
મેહેલેકા બેટીકાભી ફર્ઝ હયે શાદી કરના;
ઈસકા ઝરદાર ખુદાયા કોઇ શોહર હો જાયે—તંગ.
કર્ઝદારોંસે વહી મુજકો છુડાયેગા ઝરીફ;
મહેલેકા પર જોકે કુરબાન દીલાવર હો જાયે—તંગ.

(લાલખાં બુડેમીઆકા આના ઈસ્તીઆકે શાદીયે મહેલેકામે.)

ઝબાની.

લાલખાં—અસ્સલામો અલેકુમ !
જવાહેરખાં—વ અલેકસ્સલામ આઇએ આઈએ ! સાહેબ મંએ

આપકેહી ઈન્તઝારમે બયેઠા થા ઝહે કીસ્મત મેરી કે આપ યહાં તશરીફ ફરમા હુવે, સુનીએ મુજેહ આપસે કુચ અયેસાહી કામ ઝુરૂરકા થા, આપને ઇસ ગરીબ પર બડી મેહેરબાની કી!

લાલખાં—જનાબે મન ઇસ બન્દેકોભી આપકી ઝાત બા બરકાતસે કામ પડા હયે, ઇસ લીયે ખીદમતે આલીમે હાઝર હુવા હું, મગર આપકો કયા કામ હયે. ઇરશાદ કીજીએ?

જવાહેરખાં—જનાબે આલી ઇસ વખ્ત શીદવીકો બીસ હઝાર દીનારે સુર્ખકા કામ પડા હયે બતઓરે કર્ઝ દીજીએ, યે બન્દા ચન્દ રોઝમે મએ બયાઝ દીનાર પંહોચા દેગા?

લાલખાં—તોબાહ તોબાહ! લાહોલવલા આપને યે કયા ફરમાઇ, કયા હમકો મારવાડી બારવાડી બનાઇ, જો બયાઝકા લબ્ઝ સુનાઇ, અજી હમ મર્દે મુસલમાન, સાહેબે ઇમાન, આલી ખાનદાન, નઓ જવાન, પુર અરમાન હયે, સાહેબ લો જીતને દીનાર આપકો દરકાર હો મંએ અભી દેતા હું મગર મેરાભી કામ લાકલામ સાતોં સાત, હાતોં હાત કર દેના ચાહીએ.

જવાહેરખાં--ફરમાઇએ ફરમાઇએ યે બન્દા બજાનો દીલ બજન લાયેગા?

લાલખાં—સુનીએ સાહેબ આપકી દુખ્તર રશ્કે કમર, ગુલઅન્દામ મહેલેકા નામ દીલઆરામ હયે, ઉસકે સાત ઇસ બન્દેકી શાદી કર દીજીએ, મંએ રાઝી હું આપભી કબુલ કરો, મુરાદે દીલ મેરી હુસુલ કરો, મુજેહ સુસ્રુર આપકો દામાદ મુબારક હો.

જવાહેરખાં—અગરચે વો મેરી લખ્તેજીગર આંખોકા નુર હયે ઉસકી શાદીભી કરના ઝુરૂર હયે, મગર ઉસકો શાદીકે નામસ

ઇન્કાર હયે, બન્દા ઇસ બાતમે લાચાર હયે. લડકી ખુદ મુખ્તાર હયે.

લાલખાં—યે બજા કલામ હયે. ઉસ્કો રઝામન્દ કરના મેરા કામ હયે, સુનીયે આપકો બીસ હઝાર દીનાર દેતા હું. ઈસ શર્તપર મહેલેકાકો મંએ અપને ઘર લે જાતા હું કે તીન મહીનેમે મહેલેકાકી રઝા મન્દીસે શાદી ન કીયા તો યે દીનાર આપકો મઆફ હયે, ઔર મહેલેકાકો કુંવારીકી કુંવારી આપકે ખીદમતમે પહોંચા દુંગા, યેહ દીનાર લીજીએ, મહેલેકાકો મેરે સાત રવાના કીજીએ.

(દીનાર દેના જવાહેરખાંકો, જવાહેરખાં દીનાર લેકે કહેના લાલખાંસે)

જવાહેરખાં—અચ્છા સાહેબ આપ તશરીફ લે જાઇએ, મંએને આપકી મામા અઝમતકુ બુલાયા હયે, શાયદ રાહમે આતી હોગી, ઉસ્કે સાત મહેલેકાકુ રૂખસ્ત કરતા હું.

(લાલખાંકા જાના જવાહેરખાં કહેના નોકરસે)

અયે મુબારક તું લાલખાંકે મકાનપર જાકે મામા અઝમતકુ જલ્દ યહાં લે આ? (જાના મુબારકકા)

બાબ પહેલા—પરદા દુસરા.

રાસ્તા.

(આના લાલખાં અપને દીલસે બાતે કરતે હુવે)

ઝબાની.

લાલખાં—વાહ વાહ ક્યા ખુબ કીસ્મત મેરી હયે! દેખો મંએ સઓ યા સવાસો બરસકા કુંવારા બુડા હું મગર ઓરત ખુબ સુરત દસ પંદરા સાલકી મીલી, અબ ક્યા ક્યા મઝેહદારીકે સાત અયેશ હારીલ હોગા, અયે લાલખાં અપને મુંહમે બાલ-કુલ દાંત નહી તો ક્યા હુવા? વો બીબી નઓ જવાન પુનાકે પકે પાન, મએ સામાન, કુટકુટકે ખીલાએગી. રોટી ચુરચુર પાનીકે સાત પીલાએગી. વો જો બીસ હજાર દીનાર ઉસ રસ્કે ગુયે ગુલઝાર પુર બીહારપર નીસાર હંયે. અગર કોઈ લાખ દીનાર સર્ફ કરે જબભી અયેસી માહબુબ ખુશ અસલુબ હાત ન આયેગી. અબ મકાન અપના ખુબ આરાસ્તા વો પયેરાસ્તા કરના ચાહીએ, ક્યું કે વો દીલસેતાં ગએરતે બુસ્તાં કોઇ દમમે તશરીફ લાયેગી ઘર મેરા દોઝખ હયે, જન્નત બનાએગી, ઉસકે આનેકે પહેલે જલ્દકે મકાનકી તૈયારી કરૂં. ઓર મંએભી નહ ધો કપડે પેહેન જવાન બનું. (જાના લાલખાંકા)

બાબ પહેલા—પરદા તીસરા.

મકાન.

(જવાહેરખા મહેલેકાકુ ગાનેમે સમજાના)

પીલુ—કાહારવા.

મંએતો ચાહતીથી ગબરૂ જવાન—તર્જ.

જવાહેરખાં—મંએતો ચાહતા થા શૌહર જવાન;
માહેલેકાકો બુડા મીલા—મંએતો.

જવાં બેટીકો મીલા મર્દ ખુદા;
કરઝદારીસે બચી મેરી જાન—માહલેકાકો.
હોલ મીલ ખુદે મીઆસે બેટી;
દીલકે નીકાલોજી અરમાન—માહલેકાકો.
ઝેવરભી દેગા લીબાસભી દેગા;
બેટી અયેશ તુ કર હરઆન—માહલેકાકો.
સાહેબે દૌલત હયે પર ખુદા;
તુજપે રહેગા હો કુરબાન—માહલેકાકો.
જવાં મીલતા તો મારકે તુજકો;
કરતા હયે હયે બહોત હયેરાન—માહલેકાકો.
ખુદે મીઆસે જવાં ઔરતકુ;
ઝરીક હોતા નહી નુકસાન—માહલેકાકો.

(આના અઝમતકા કહેના ઝવાહેરખાં અઝમતસે)

ઝબાની.

જવાહેરખાં—અયે અઝમત બયાન કર કે તેરે સાહેબ લાલખાંકી ચાલો ચલન કયેસી હયે? ઇસી વાસ્તે તુજેહ બુલાયા હું. સુન અપની લડકી મહેલેકાકી શાદી તેરે સાહેબકે સાત હોગી, કહો બહેતર હયે યા નહી?

અઝમત—અયે વારીં જાઊં, કુરબાન હું, બલા લું. ક્યા મેરે આકાકા અહવાલ દરયાફત કરતે હો! અજી સુનો થોડાસા અહવાલ કહેતી હું મુજેહ તમામ ઉમ્રમે અયેસા સાહેબ ન મીલા ન મીલેગા, કઓનસી ખુબી બયાં કરૂં આપતો ખુબ જાનતે હયે, યેક તો માલદાર, ગરીબ પરવર, ઝીવેકાર, કરમ ગુસ્તર, વઝઅદાર,

લાયકે મઝાર, અસ્પે અજલપર સવાર, લયેલો નહાર, તૈયાર ઉસ્તવાર. બચેકેં હયે મગર કુચ કુચ ઉમ્ર રસીદા, કદ કશીદા, જહાં દીદા, તાઓરે અકલ પરીદા, હોશ રમીદા, ખુબ સુરત નઓ જવાન, પુર અરમાન, લાયે કે શાદી ખાના આબાદી હયે, આપ કીસી બાતકા અંદીશા ન કરો બહેતર હયે બહેતર હયે, નેક કામમે કયા દેર હયે?

જવાહેરખાં—મુજેહ કબ ઇન્કાર હયે તેરે કઓલકા એતેબાર હયે ફીર ક્યા તકરાર હયે, મહેલેકાકો હાતોં હાત તેરેહી સાત રવાના કરતા હું, લે જા લેકીન તુજેહભી લાઝીમ હયે કે હરવખ્ત મહેલેકાકી ખબરદારી કરના, અપની બીબી જાનકે બ દીલો જાન ખીદમતમે આઠ પહેર રહેના, અયે મહેલેકા અપને મીઆકે સાત દીલમીલ અયેશ કરો, ખુદા હાફેઝ, રૂખ્સત હો.

(મહેલેકાકા જાતે જાતે ગાના.)

· કલ્યાન—યમન.

આઇ બહાર બાગમે બુલબુલ કફસમે હયે—તર્જ.

મહેલેકા—આઇ બહાર બાગમે ઝીંદામે હમ ચલે;
ખાતે હુવે જવાનોંમે બુડેકા ગમ ચલે—આઈ.
દીનાર લેકે બુડેસે બેચે મુજેહ પદર;
લેકે જીગરપે હમનેભી દાઘે દીરમ ચલે—આઈ.
શાદી કરેગા બુડા મુઆ મુજસે કયા મજાલ;
તલવાર જબ તલક ના ખુદાકી કસમ ચલે—આઇ.
નાચાર હુકમે બાપસે તંગ હયે ફલકસે હમ;
બાબાકા ઝુલ્મ તેરા ઉઠાયે સીતમ ચલે—આઈ.

રૂકનેકે હમ ઝરીફ નહી ચલતે જાયેંગે;
જબ તકકે રાહે ઇશ્કમે અપને કદમ ચલે—આઇ.
(જાના મહેલેકાકા અઝમતકે સાત.)

બાબ પહેલા—પરદા ચોથા.

રાસ્તા.

(આના અઝમતકા.)

ઝબાની.

અઝમત—માહેલેકાકો મેરે સાહેબ લાલખાંકે મકાનકો રવાના કર ચુકી હું, મંએભી આહીસ્તા આહીસ્તા જાઊંગી, મગર યેક ગાના તુમ સબકો સુનાઊંગી.

જીલા—કલ્યાન—ઠુમરી.

રાજા મંએ બન જાઊંરે તોહે રાની બંનાઊં—તર્જ.

અઝમત—જો રાજાકે મન ભાવે વહી રાની કહાવે—જો.
આકા હમારે બનકે દુલા દુલહન મુજકો બનાવે-વહી.
ઓભી હયે બુડા મંએભી હું બુડી દેખ જવાં જલ જાએ-વહી.
બુડે મીઆ ગર જવાં ઔરતસે શાદી કર પચતાવે-વહી.
બુડા બુડેકી દેખ મહોબ્બત જવાં ન કયું શરમાવે—વહી.
બુડે મર્દકીં જવાં હો ઔરત ગમ ખા ખા મરજાવે-વહી.
બુડેસે બુડી જવાં જવાંસે લુત્ફ ઝરીફ ઉઠાવે—વહી.
(જાના અઝમતકા.)

બાબ પહેલા—પરદા પાંચવા.

કોઠા.

(માહલેકા કોઠે પર બયેઠી હુવી અપને હસ્બે હાલ ગાના.)

જીલા—કલ્યાન—લાવની.

હવસકો હમને જાના હયે બુરાઈકા ખઝાના હયે—તર્જ.

માહલેકા—નહીં પાસ યાર જાની હયે યહાં જોશે જવાની હયે-નહીં.
અયેસી જવાની આઈ હયે જયેસી ચમનમે બહાર.
ગુન્ચે ખીલ કર ગુલ હુવે મગે બુલબુલે બીમાર,
ગુલીસ્તાં અર્ગવાની હયે નહીં પાસ યાર જાની હયે—યહાં.
જોબન દુના ક્યું ન હો કી મંગે સબ સીન્ગાર,
ચાક ન હો ક્યું કર મેરા સીના મીસ્લે અનાર,
દો રોઝા ઝીન્દગાની હયે નહીં પાસ યાર જાની હયે-યહાં.
બગએરે શૌહર કબ તલક રહું ઝરીફે ઝાર.
ક્યું ન પડું બેચએન હો ઝરીફકે અશઆર,
હુવા ખું ગમસે પાની હયે નહીં પાસ યાર જાની હયે-યહાં.

(બાંકેમીઆકા આના મહેલેકા પર આશક હો ગાના)

સારંગ—ગઝલ.

ક્યા ખ્વાબે પરેશાં દીખાયા મેરે અલ્લાહ—તર્જ.

બાંકેમીઆ—યા હુર યા પરી યા મલક હયે બશર નહીં;
હયેરાં હું ક્યા કહું મુજેહ અપની ખબર નહીં—યા.
કોઠે પે કઓન બયેઠા હયે યા બર્કે તુર હયે;
ગોયા સરાપા નુર હયે શમ્સો કમર નહીં—યા.

યારબ બનાદે મુજકુ તુ ઈસ બુતકા બીરહમન;
ના કુસે આહમે મેરે મુતલક અસર નહી—યા.
અબરૂ કમા હદફ કીયા તીરે નીગાહકા;
દીલ છીન ગયા હયે પહેલુમે સાબીત જીગર નહીં—યા.
આગાઝ હયે યે દેખીએ અન્જામ અયે ઝરીફ;
વહશીકો સંગે તીફ્લોંકા બીલકુલ ખતર નહી—યા.

(માહલેકા બાંકેમીઆપર આશક હો હસરતસે ગાના)

કાલીંગડા—ખ્યાલ.

અરે હાંરે કર તુ ધીઆન—તર્જ.

માહલેકા—ક્યા પીઆરા હયે જવાન,
ઈશ્કી અદાને મારા મુજકો. મીલે યે ક્યું દીલઆરા મુજકો;
હું મંએ બહોત હયેરાન——ક્યા પીઆરા હયે જવાન.
તીર ઈશ્કકા આહ જીગરપર લગા મેરે કારી;
વસ્લ મઅસ્સર હોતો ઉસકા નીકલે મેરે અરમાન—ક્યા.

(બાંકેમીઆ દીલાસા દેના માહલેકાકો)

જીલા—ઝીંઝોટી.

જીઆ તુજપર વારા મંએને જીઆ તુજ પર વારા—તર્જ.

બાંકેમીઆ—લે ભાગુંગા નીચે આઓ લે ભાગુંગા આઓ;
ગર અલના હો તો ફરમાવો લે ભાગુંગા આઓ.
અપને શહેરકો છોડકે જાની દુર નીકલ જાયેંગે હમ;
બુડે મીઆસે મત ગભરાઓ લે ભાગુંગા આઓ.
દીલસે તાબેદાર હું તેરા શીદા હું તુજપર માહલેકા;
યારસે અપને મત શરમાવો લે ભાગુંગા આઓ.

ઉનરકે તુમ કોઠેસે અપને આઓ ગલેસે લીપટજાઓ;
ઝરીફસે કુચ લુત્ફ ઉઠાઓ લે ભાગુંગા આઓ.

ઝબાની.

મહેલેકા--આયે જાને મન અબ તુમ યહાંસે જલ્દ રવાના હો, અયસા ન હો કીસીકો અપને રાઝકી ખબર હો જાયે.

(જાના બાંકેમીઆકા)

બાબ પહેલા—પરદા છઠ્ઠા.

મકાન.

(આના લાલખાં ખુશીકા ગાના ગાતે હુવે.)

હોરી.

ગુમાની આજ હોરી હયે એસે ગુમાની--તર્જ.

લાલખાં—જવાની મોરી સારી ગઇરે જવાની.
આયા બુઢાપા છાઇ સીયાહી સુરત હયે મુરદેકે સાની.
મહેલેકાસે મંએ શાદી કરૂંગા દીલમે યેહી બાત ઠાની.
નહીં શાદી હયે બીગાની હાયે જવાની—મોરી.
લોગ હયે કહેતે બુઢાપે મે શાદી કરના હયે નાદાની,
મંએ તો કહું તનમે તાકત હયે જબતક કરતા રહું શાદમાની
કટે અયેશમે ઝીન્દગાની હાયે જવાની--મોરી.
માહલેકાસે મએ શાદી કરકે કરતા રહું પાસબાની
હાતોંસે ખાના ખીલાકે મંએ ઉસકો ઠંડા પીલાઊંગા પાની,
મુજેહ હોગી રોટીયાં પકાની હાયે જવાની--મોરી.

જાઊંગા બાહેર મંએ તાલા લગાકે દરવાઝેકો મુલતાની,
મેરે ગયે બાદ ભાગ ન જાવે માહલેકા હયે દીવની,
નસીબોંકી હયે કહાની હાયે જવાની—ગોરી.

ઝબાની.

લાલખાં—અયે અઝમત તુ કીદર હયે ?

અઝમત—જી હુઝુર હાઝર હું કયા ફરમાતે હો ?

લાલખાં—માહલેકા કંહા હયે ?

અઝમત—આપકે કમરેમે હસ્તી ખેલતી બયેઠી હયે.

લાલખાં—અઝમત યે લે અપને કમરેકી કુન્જી હયે ઔર દેખ યાદ રખ યે બડે દીવાનખાનેકી બડી કુન્જી હયે સંભાલના!

અઝમત—હાં હાં સાહેબ મુજેહ તમામ કુન્જીઓંકી પયેછાન હયે, મંએ ખુબ વાકેફ હું,

લાલખાં—સચ હયે અઝમત તુ બડી હુશીઆર હયે, તુજેહ માલુમ તો હોગા, કે જબ મંએ માહલેકાકો લે આને ગયા થા કે કે બાપ જવાહેરખાંસે યે શર્ત કીયાથા કે તીન મહીનેમે માહલેકાકે સાત મંએ શાદી ન કીયા તો ચાલીસ હઝાર દીનાર જો કર્ઝ દીયા હું બતૌરે જરીમાના દેકે માહલેકાકો કુંવારીકી કુંવારી ઉ કે પાસ રવાના કર દેના.

અઝમત—અજી સાહેબ વોતો મુજેહ સબ માલુમ હયે ઓ કામભી લા કલામ મેરીહી સીફારીશસે અન્જામ પાયા હયે, સુનો સાહેબ મહેલેકાકે વાલેદને મુજેહ અપને મકાનપર બુલવાકે તુમારા અહવાલ પુછા થા, મંએનેભી જવાબ બા સવાબ દીયા, યાને મેરે સાહેબ જયેસા પાક તીનત કંહી દુનીઆમે દુસરા નઝર ન

આયા. આજ મેરી સઓ દોસો બરસકી ઉમ્ર હુવી મગર યેક રોઝબી મુજપર આંખ મહોબ્બતકી ન દાલી જબ માહલેકાકે વાલેદને મુજસે તુમારી યે તારીફ સુની તો ફરમાયા. કે તુ સચ કહેતી હયે. લાલખાં અયેસાહી નેક જવાન મર્દ હયે, જયેસા કે તુને બંયાનકી, ફોરન મેરે સાત ખુલખુલે બીમાર યાને માહલેકા તુરે અબસારકો રવાના કીયા

લાલખાં—અયે અઝમત સચ હયે કે તેરે બુડાપેને તેરી ઈઝઝતો આબરૂ બચા રખ્ખી હયે, નહી તો ખુદા જાને તેરી કયા કયા ખરાબી કરતા, ખયેર મગર યે તો બતા કે વો ઈકરારકે તીન મહીને પુરે હોને આયે અબ તેરી કહો કયા મરજી હયે? શાદી કરૂં યા નહી, માહલેકાકી ચાલો ચલન કયેસી હયે?

અઝમત—અયે સાહેબ સબ તરહકી ખયેર હયે, ફીર શાદી કરનેમે કયા દેર હયે? સુનો અયેસી ખુબસુરત નઓ જવાન, કમસીન, કમસુખન, પરીરૂ, ગુલબદન, ગુન્ચા દહન દુસરી આપકો મીલના બહોતહી મુશ્કીલ હયે, મગર યેબી ખુબ યાદ રખ્ખો કે દુનીઆમે અયેસી ચાલાક દમબાઝબી દુસરી ન હોગી.

લાલખાં—(ગભરાકે) કયા કયા કયા કહી ઇસ્કા ઔર કી કી સે સે દીલ તો નહી લગા હયે?

અઝમત—હાં હાં સાહેબ થોડે દીનસે દીલ તો કયા જાન કુરબાન કરતી હયે.

લાલખાં—કી કી કી સ પર સ સ સ સાફ કી કી કીં કયું નહી કહેતી ક ક ક કહો?

અઝમત—અજી સાહેબ આપ ઈતના કયું ગભરા ગયે! મહેલેકા અમને મીઆ મીઠુસે દીલ લગાઈ હયે કયા બુરાકી? કે તુમ ગભરા ગયે હો?

લાલખાં—અયે ચંડાલ બસ યેહી બાત વાહીયાત થી કીસી મર્દ-સેતો દીલ નહી લગાઇ?

અઝમત—અજી ઔર મર્દસે કયા દીલ લગાઇગી, ઉસ્કુ તો કોઈબી મર્દ પસંદ નહી આતા ફીર વો કયા કીસાસે દીલ લગાઇગી!

લાલખાં—સચ હયે અઝમત સચ હયે, દુનાંઆમે મુજસા નઓ જવાન, પુરઅરમાન, સાહેબે શાન દુસરા કઓન હયે! જો ઉસ્કો પસંદ કરેગી, અઝમત ઝરા દેખતો યે મેરી અયેન જવાની સુરત નુરાની કયેસી હયે? મુજેહ તો ઝુરૂર પસંદ કી હોગી.

અઝમત—તો તો અજી સાહેબ આંપકી જવાની મઓતકી ન શાની હયે. સુનો જબ મુજસી પરીઝાદ તુમ પર આશકો શયેદા હયે, ફીર કહો ઓ લડકી તુમપર કુરબાનો ફીદા કયું ન હોગી? મંએ તુમ પર મરતી હું કયા કરૂં લાચાર હું ગલે પડને દરતી હું!

લાલખાં—કયા તુ હમસે દીલ લગી કરતી હયે! કોઈ તેરે જેસા બુડા હો ઉસ પર જાન દે, મુજપે કયું મરતી હયે. તુ બુડી મંએ જવાન, કંહા ઝમીં કંહા આસમાન, ખયેર અઝમત સુન માહ-લેકાકે વાલેદ પાસ મંએ જાતા હું, કયું કે વો તીન મહીને ઇકરારકે તમામ હોને આયે, મંએ અપની શર્ત પુરી કરૂંગા, મગર તુ માહલેકાકી નીગાહબાની કરના, અચ્છા તુ મકાનમે જાકે માહલેકાકો મેરે પાસ રવાના કરદે,

(જાના અઝમતકા કહેના લાલખાંકા.)

લાલખાં—મંએ હમેશા રાત દીન ખ્વાબમે કયા દેખતા હું! કે મેરી શાદી ના મુરાદી માહલેકાકે સાત હોનેકે વખ્ત યેક કાલી બાલી, ટાંગે જલી, આડી ફીર જાતી હયે, તોબાહ તોબાહ!

યે બદ શગુન હરવખ્ત હુવા કરતા હયે, ખુદા ખયેર કરે, બુડા-પેમે ઇઝ્ઝત રહે જાયે, જવાન ઔરતસે પાલા પડા હયે !

(માહલેકાકા આના હાતમે યેક તોતા લીએ હુવે. કહેના તોતેસે.)

સોરઠ—ઠુમરી.

એક ચતર નાર કર કર સીંગાર—તર્જ.

માહલેકા—બોલ મીઠુ જાન ચાબેગા પાન,
તુજ પર ઈસ આન જીઆ કરૂં કુરબાન,
મીઆ મીઠુ માન તુને મોરા મન લીનો-બોલ.
મીઠુ મોહકુ બોલ માહી બતીયા બોલ,
નહી મારૂં ઘોલ લી મુકૂત મોલ,
કરકે શીરીં ઝબા તુને મોરા મન લીનો બોલ.

(ગાના લાલખાં ઔર માહલેકા દોનો મીલકે)

ગઝલ—મેરે યારકો અયે સબા દે બતા—તર્જ.

લાલખાં—મેરી મહેલેકા,
મહેલેકા—કહો કહેતો હો કયા;
લાલખાં—દેખ મુજકો ઝરા,
મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
લાલખાં—દીલકી બાત કહું,
મહેલેકા—કહો મેંએ સુનતી હું;
લાલખાં—મેંએ હું તુજપર ફીદા,
મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
લાલખાં—તુજસે શાદી કરૂં,

મહેલેકા—કહો શીર આગે ક્યા;
લાલખાં—તુને દીલ લે લીઆ,
મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
લાલખાં—ક્યા મંએ ખુડા હું જાન,
મહેલેકા—તોબાહ કહેતા હયે કઓન;
લાલખાં—નઓ જવાં હું ભલા,
મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
લાલખાં—યેક બોસા તો દે,
મહેલેકા—હટ હો જા પરે;
લાલખાં—પાઊ ચુમુ તેરા,
મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ;
લાલખાં—પાસ આ દીલરૂબા,
મહેલેકા—કીજીએ કુચ હયા;
લાલખાં—લું ગલેસે લગા,
મહેલેકા—વાહ વાહજી મીઆ.

ઝીંઝોટી—ઠુમરી.

માનુ માનુ નાહી તોરી બતીયાંરે—તર્જ.

લાલખાં—કહે ખુડા મોહે જુઠી સારી બતીયાંરે;
ખુડા નહી હું મંએ હું જવાન—કહે.
ખુડાપા તનકા મનમાં જવાની;
કાટુ તડપ તડપ દીન રતીયાંરે—ખુડા.
ખુડેકી સુરત મનમે મહોબ્બત;
દેખ ધડકત હયે મોરી છતીયાંરે—ખુડા.

જાકે મંએભી બન્ઠન આઊં;
દેખ મોસે કરેગી મીઠી બતીયાંરે—બુડા.

(જાના લાલખાંકા.)

ખમાચ—ઠુમરી.

મોરી ગુયાં લચક લચક ચલત મોહન આવે—તર્જ.

મહેલેકા—બુડેમીઆ ઠુમક ઠુમક ચલત પાઊં ઉઠાકે અકડાકે;
ચર ચર ચર ચર જુતીયાં બજાવત,
મુંહ ગયે બનાકે—બુડે મીઆ.
લાંબી દાડી કુબડી પીઠ,
સર ચલે હીલાકે સર ચલે હીલાકે;
હાતમે લકડી મઝબુત પકડી,
ચલતે ખટ ખટાકે—બુડે મીઆ.

બાબ પહેલા—પરદા સાતવાં.

રાસ્તા.

(ચન્દ લડકોંકા આના ચલતે ચલતે ગાના.)

અંગ્રેજી—રાહ.

સબ જગમે મશહુર હો ગઇજી મોહેના રાનીકી રાસ્તી—તર્જ.

સબ—સબ મીલકે યેક જા ખેલ કરો,
૧-લડકા—મસ્તી ના ખાલી કીજીએ;
૨-લડકા—ચલો ગીલી દાંડુ લાવોજી,
૩-લડકા—ચંડુ લાવો ઉડાવોજી;

૪-લડકા—યા તીન ઘોડેપે ચડ઼ાવોજી,
૧-લડકા—ચુપ ચાપ હો ધાંધલ ન કીજીએ.
મંએ કાજી બનકે બયેઠુંગા,
તુમ આઓ સબ ઈન્સાફકો;
૨-લડકા—નહી ઇસ્મે હયે મેરી મરઝી.
૩-લડકા—હમ તો સબ હયેંગે રાઝી,
૪-લડકા—હયે યે તો મતલબકા ગરઝી,
૧-લડકા—ચુપ ચાપ હો ધાંધલ ન કીજીએ.
દેખો દેખોજી ઓ આતા હયેગા.
પંબે સીધી જો સામને;
૨-લડકા—ચલો ઉસ્કુ જાકે છેડેગે,
૩-લડકા—છેડેગે નહી છોડેંગે;
૪-લડકા—નહી ઉસ્સે કૂબુ મુંહ મોડેગે,
૧-લડકા—ચુપ ચાપ હો ધાંધલ ન કીજીએ.
(આના પંબેકા ગાના સબ લડકોં'ા)

પદ—ઉઠાઓજી કુલાહડીયાં—તર્જ.

સબ—પંબે મીંઆ કાલે મુંહકે કંહા જાતે હો;
યે અંધેરી રાતમે કયું મુંહ દીખાતે હો—પંબે.
સરકે બાલ બકરે જયેસે કયું ખુજાતે હો;
ઉજલે ઉજલે દાંતકો કયું કીચ કીચાતે હો—પંબે.
ભંયેસ જયેસે પેટકો કયું આગે લાતે હો;
પીલેપીલે અંખીયાકો કયું મીચ ગીચાતે હો—પંબે.

કાલે કાલે મુંહ પે તેલ ક્યું લગાતે હો;
કોયલે જયેસે રંગકો ફીર ક્યું ચમકાતે હો--પંબે.
(પંબે ખફ્રા હોકે મારતે મારતે ગાના.)

અંગ્રેજી—કતઆ.

જયેસા કરના વયેસા ભરના--તર્જ.

પંબે—

બર લાત મારૂંગા દાંત તોડ દાલુંગા હરધુત હરધુત ધુત ધુત ધુત,
ચીદીકો ચતાએગે જીતે ન જાએંગે હરધુત હરધુત ધુત ધુત ધુત,
કયેચી યે બેદાદ ચએતાન ઔલાદ હરધુત હરધુત ધુત ધુત ધુત,
ઈડરભી મારો ઉડરભી મારો હરધુત હરધુત ધુત ધુત ધુત,
જો અમકો ચતાએગા અમ કચા ખા જાયેગા,
જો આગે આયેગા પીછે ન જાવેગા,
અમ પંબે દીવાના અમ ચીદી મચતાના,
અમ મડદી મડદાના હરધુત ધુત.

(ભાગ જાના લડકોંકે પીછે પંબેકા આના બાંકેમીઆં અપને દોસ્તોંકે સાત આપસમે બાતે કરતે હુવે આહમકીપર બડે મીઆં લાલખાંકે.)

ઝબાની.

૧-દોસ્ત—ક્યા જબ સઓ સવાસો બરસકી ઉમ્ર હુવી તબ ચઓદા પંદરા બરસકી લડકીસે શાદી કરતા હયે! વાહ વાહ ક્યું ન હો, બડે મીઆકી અકલ મારે ગઈ!

બયેત.

મસલ યે સચ હુયે અકલે ખામ;
બુડા ઘોડા લાલ લગામ.

ઝબાની.

૨-દોસ્ત--અરે ભાઇ તુજેકુ કુચ માલુમ હયે, કે ઉસ પરીકો યે બાંકેમીઆ ઉડાલે જાને વાલે હયે ?

૧-દોસ્ત--અયે બીરાદર કયા યે બાત સચી હયે, યા જુઠ, કે તુ ઉસ પરી ઝાદકો ઉડાલે જાયેગા ?

બાંકેમીઆ--અફસોસ સદ અફસોસ કયા કહું જબ ઉસ દીલબરકે મકાન કે કરીબ જાતા હું ઔર દીલે બેકરારકો તસલ્લી દેતા હું, મગર જીગર મેરા ખન્જરે ગમસે ફેગાર હોના હયે ! જબ ઓ માહરૂકે ચસ્મે મસ્તસે હોચાર હોતા હું બસ તીરે નઝર દીલસે પાર હોતા હયે ! લાચાર હું કયા કરૂં કોઇ તદબીર વસલકી બનતી નહી !

૧-દોસ્ત--અયે દોસ્ત એક ઔરતકુ લે જાના અદની બાત હયે તુને કયેસે કયેસે સખ્ત કામ બઆસાની તમામ અન્જામ કર દેતા હયે, ફીર કહો યે કયા મુસ્કીલ હયે યેભી આસાન હો જાયેગા.

૨-દોસ્ત--અછા અયે બીરાદર સુન જબ તેરા યે કામ બદ અન્જામ બસદ આલાગ તમામ હોગા, તુ હમારી કયા મહેમાની કરેગા ? હમ ઝરૂર તુજસે ટીફન લેગેં.

બાંકેમીઆ--અયે દોસ્તો તુમ કયા કયા ખાઓગે, મીઠાઇયાં કે નામ બયાન કરના ઝુરૂર હયે. જોકે મશહુર નઝદીકો દુર હયે, ઉસમેસે જી ચાહેસો ખા લો. યે બન્દા ખીલાને મૌજુદ હયે, વાહ વાહ સુનો ભાઇ બમ્બઇમે માંડવીકા બદામી હલવા, ભોલેશરકી બાસુંદી, ફનસવાડીકા મસાલેદાર દુધ, ભેંડી બાઝારકી કુલફી, ધોબીતલાવકી એસકરીમ, લુકમાનકા ફાલુદા, જોહરી બઝા-

રેકી ગગનગાંઠીએ, અગર યે પસંદ હોતો ખાઓ નહી તો સુનો દીલ્લીકા સોહન હલવા, સુરતકી બરફી, મથુરાકે પેંડે, માહેમકા શુકા હલવા, નાગપુરકા ફુરુટ, પુનાકા લંબા ગાંડા, બાદ ઉસ્કે કન્ત્રી શરાબ લા જવાબ બેવડા મસાલા ઇલચી ગુલાબ, રાસી ફેની તાડી, બગ ખાના ખરાબ, ઉસ્કે ભાત ચને કુરમરે સુકે બોમીલ, કુફ્તે કબાબ, ભાઈ ખાઓ ખાઓ. જી ચાહાસો ખાઓ, મત શરમાઓ ઔર બાકી કયા રહા. અગર મંએ ભુલા હો તો તુમ યાદ દીલાઓ, વોભી લા ખીલાતા હું ?

૧-દોસ્ત—હાં હાં હાં ! બસ બસ ! અરે ભાઈ યે ક્યા ગઝબ કરતા હયે ! હમારા પેટ ભર ગયા !

બાંકેમીંઆ—અરે ખાઓજી ખાઓ. ઔર થોડાસા,

૧-દોસ્ત—બસ બસ હમારા પેટભી ભર ગયા, શરાબકા નશાભી હો ગયા, વાહ વાહ બાતોંમે યેહ ઝાએકા ઔર મઝેહદારી હયે ! ખુદા ન કરે કે કભી કુચ ખાયેંગે કયા જાને કયા હાલત હોગી ! ભાઈ ખુદારા ખામુશ હો મુંહ બંદ કરલે !

૨-દોસ્ત—ચલો ચલો યારો વખ્ત મુફ્ત જાતા હયે, વાહીયાત બાતોંમે કુચ હાત આતા હયે !

બાંકેમીઆં—હાં ભાઈ ચલો મગર યેક ગઝલ માહલેકા મેરી દીલરૂબાકે સરાપામે લીખી હયે, મંએ ગાતા હું તુમ સુનો, ઔર દાદ દો, ફીર ચલો, જહાં ચલના હો.

કમોદ—ગઝલ.

કાસીદા લાદે ખબર યારકે ઘર આનેકી—તર્જ.

બાંકેમીઆ—માહો ખુરશીદસે અફઝું હયે સીવા રૂએ સનમ;
કે કલમકો નહી તાકત જો કરે વસ્ફ રકમ—માહો.

માહે નઓ અબરૂ હયે ઔર સાફ હયે ઇન્દાં ઔઝર;
દોનોં લબ લાલે બદ્ખ્શાની હયે મરજાંકી કસમ-માહો.
ચાહે બાબલ હયે ઝકન ઔર સુરાહી ગરદન;
સીના વો સાફ હયે બસ કહેતે હયે આઈના હમ-માહો.
ચમને હુસ્નમે હયે સરવે રવાં કદ ઉસકા;
ગુલ બદન ગુન્ચા દહન ગારતે ઈમાં હરદમ—માહો.
કઓનસી દીજીએ તશબીહ કે મંએ હયેરાં હું;
કમરે યારકા અન્કા કોઈ કહેતા હયે અદમ—માહો.

ઝબાની.

૧-દોસ્ત—વાહ ભાઇ વાહ! ખુબ સરાપા સુનાયા, કે હમારેભી મુંહમે હસરતસે પાની ભર આયા, બસ અબ ચલો જાયે.

(જાના સબકા)

બાબ પહેલા—પરદા આઠવાં.

મકાન આગાસીકા.

(જીસ્મે લાલખાંકા આના ખીઆલી બાંતે કરકે દીલકો સમજાના.)

ઝબાની.

લાલખાં—મંએને તો મહેલેકાકી નીગાહબાનીકા પક્કા બંદોબસ્ત કર ચુકા હું મગર ઇસ દરવાઝેકોભી તાલા લગાના ચાહીએ કયું કે ફીર કીસી બાતકા દીલપર ખટકા ન રહેગા, ભલા અપના પંબે અભી તક કયું નહી આયા! જબ વો યહાં આયેગા બાદ મંએ દરવાઝેકુ તાલા લગા બાહેર જાઊંગાં.

(આના પંબેકા સરપે ગઠડી લેકે, વો ગઠડી ઝમીન પર
પટક ઉસીપર બયેઠકે કહેના)

પંબે--જાઓ એ સુઅર તુમ અમપર બેતો, અબ અમ તુમ પર બેતા, હમારા ચાબ યેચા કરાબ હયે. યેક ડમ અમકો આરામી નઈ દેઓ, અમકો યેચા ગુચ્ચા આતા કે યેક ફેંટ મારો ઉચકા નાક તોડ દાલો.

લાલખાં--અયે શયેતાન બે ઈમાન તુ યે કયા બકતા હયે, ઇધર તો આ, ઇધર તો આ?

પંબે--કુ કુ કુ કુચ નહીં, ખુદાવન્દ તુમકો દુઆ દેતા થા ઔર કુચ નહીં.

લાલખાં--આછા ઈધર તો આ કયા દોઆ દેતા થા, મંએભી તો ઝરા સુનુ?

પંબે--આયા ચાબ અમ આયા, યે આયા, ખુદાવંદ!

લાલખાં--અયે પંબે તુ ઈમાની હયે યા બે ઇમાની હયે, સચ કહો,

પંબે--હાં ચાબ અમ છોતા ઈમાની તુમ બડા ઇમાની.

લાલખાં--અયે ગધે કયા ઇમાનભી છોટા બડા હોતા હયે, યે તુ કયા બકતા હયે, અયે પંબે ઇમાની કીસકો કહેતે હયે, તુ કુચ સમજતા હયે?

પંબે--અલબત અમ કુબ સમજતા હયે, વલ્લા અમકો ખબરી હયે, સુનો ચાબ યે લંબા દારી પકડો તુમ બડા ઇમાની અમ છોતા દારી પકરો, અમ છોતા ઇમાની.

લાલખાં--તોબાહ તોબાહ! કયા ગધેસે કામ પડા હયે, ખએર અયે, પંબે તુ છોટા ઇમાનીતો હયે યા નહી?

પંબે--અલબત અલબત અમ છોટા ઇમાની યે વા દેખો અમારા દારી છોટા અમ છોતા ઇમાની.

લાલખાં--અયે પંબે તુ સચી સચી બાત કહેગા?

પંબે—હાં હાં ચાબ અમકો ક્યા ઈનામી દેગા.

લાલખાં--લે યે પએસા અબ સચ બતા કે હમારે મકાનમે કુચ બુરા કામભી અભી હોતા હયે?

પંબે—હાં હાં ચાબ બુરા કામ ભોટ ભોટ ભોટ હોતાએ?

લાલખાં--ક્યા ક્યા! બહોત હોતા હયે!, તો તુ મુજેહ અબતક ખબર કયું ન દીયા! અયે શયેતાન બેઈમાન ભલા બયાન તો કર વો ખરાબ કામ ક્યા હોતા હયે?

પંબે—ચુનો ચાબ ચુનો, અમકો હરડમ મારતેમ, ભોટ કુન્દી કરતેમ, અમ માર ખાતેમ, ભાગતા ફીરતેમ, ઇદરી જાઓ ઉદરી જાઓ, ક્યા કરો ચુપ.

લાલખાં--બસ ઇતનાહી બુરા કામ હોતા હયે યા ઔર કુચ?

પંબે--ઔર કુચ નહી ચાબ, ક્યા યે કામ બુરા નઈ કરાબ નઈ, નઈતો અછા હયે, અમ ગરીબકો મારતેમ.

લાલખાં—બસ ચુપ રહો ગધા ક્યા મારતેમ મારતેમ બકતા હયે? સુન અબ મંએ બાહેર જાતા હું યહાં સીવા તેરે ઔર કોઈ મર્દ નહી, ખબરદાર અછી તરાહસે ઘરકી પાસબાની કરના. ઔર ગએર આદમીકો અંદર ન જાને દેના. સુના મંએ મકાનમે જાકે મહેલેકાકો તસલ્લી દે આતા હું, વો જાને મન મેરી જુદાઈસે ગભરા ગઈ હોગી.

(જાના લાલખાંકા મકાનમે કહેના પંબેકા)

પંબે—ખાના કરાબ, ચલા નાચ, ચએતાન ઔલાદી, પંબે ઇદરી આઓ ઉદરી જાઓ, અમ ગુલામ અમ ગુલામ.

(સરકુ પીટકે ગાના.)

સરવરા સરવરા અમન દીલમ—તર્જ.

પંબે—મંએ ગુલામ મંએ ગુલામ રાત દીન કામ કરૂં;
થકે મરૂં કએ હુવે બરસ—મંએ ગુલામ
હયે ખુદા ચોબમે બજા મંએ જહનમમે પડા,
તુ મુચીબતચે છુડા કએ હુવે બરસ—મંએ

(આના લાલખાંકા કહેના પંબેસે.)

ઝબાની.

લાલખાં—અયે પબે અબ તુ અંદર જાકે દરવાઝેકુ બંદ કર હુશીઆરીસે બયેઠે રહો, મંએ બાહેરસે તાલા લગા કુન્જી અપને સાત લીએ જાતા હું. દેખ ખબરદારીસે રહેના ? (થોડાસ અંગે બડકે કહેના) અબ કીસી બાતકા અંદીશા ન રહા કોઇ ગએર મર્દ આદમી ક્યું કર ઘરકે અંદર જાયેગા, ચલો જાકે જલ્દ વાપસ આના ચાહીએ.

(જાના લાલખાંકા આના બાકેમીઆ ગવૈયા બનકે હાતમે દોતારા લીએ હુવે, લંગડતે લંગડતે કહેના.)

બાંકેમીંઆ—વાહ વાહ બડે મીઆ તો કયા અકડસે ચલે ગયે, અબ યે બાંકેમીઆકો મઝાહ મીલેગા. પહેલે અપને કાલે મુંહકે શયેતાનકો બુલાના ચાહીએ. ક્યું કે વો પંબે શાદી મેરે ગાનેકા આશક હયે મંએ કુચ ગાઉંગા પંબેખાંભી આયેગા, ઔર મેરી દીલરૂબાભી મેરે ગાનેકા આવાઝ સુનકે ઝુરૂર અપને

કોઠેપર આ બહર સુરત અપની સુરત મુન્હેહ દીખાએગી, પહેલે કુચ ગાના ચાહીએ.

જીલા.

બાંકેમીઆ--તુલસી મગન બહી રામ ગુન ગાએ કે--તુલસી.
રાજા ખાવે લાડુ પેંડા બરફી મંગાએ કે;
સાદુ ખાવે સુખી પુરી ભોગ લગાએ કે-તુલસી.
રાજા ઓડે શાલ દોશાલા પંલગ બીછાએ કે;
સાદુ ઓડે મીર્ગ છાલા ધુની રમાયે કે--તુલસી.
રાજા બયેઠે હાતી ઘોડા પાલકી મંગાએ કે;
સાદુ ચલે ભુંયા ભુંયા કીંગરી બજાએ કે-તુલસી.

પંબે--અરે કોના હયેરે મીઆ મીઠ્ઠુ, ઇદરી આઓ ઇદરી આઓ ?

બાંકેમીઆ--હો હો સલામ આલેકુમ શીદી બાદશાહ, થોડા ગાના હમારા સુનોગે ? (શરાબકી બોતલ દીખાકે કહેના) ઇધર તો દેખો યેક અઝીઝ બાતમીઝને યે બોતલ શરાબે નાયાબ દીયા, આઓ હમ તુમ મીલકે પીએં ?

પંબે--હાં હાં અમબી પીએગા તુમબી પીઓ, અમ કીચકો નઈ દરો, તુમબી નઇ દરો, અમારા ચાબ ભારી જાઓ ઘરામે નઇ, ઇદરી આઓ ઇદરી આઓ દારૂ પીઓ થોડા ગાના સુનાઓ.

(બાંકેમીઆ બોતલ પંબેકુ દેકે ગાના)

ઠુમરી.

અજી મંએ તોં જાને ન દુંગી ગોસઇયાં—તર્જ.

બાંકેમીઆ--અરે મોકો છાંડ ગઇ દીલજાની--અરે મોકો.
ઢુંડને જાકો ભટકત હું મંએ,

પાયો ન વાકી નશાનીરે--મોકો છાંડ ગયો.
દાસ જરીફકી ખબર ન લીની;
દરદર ખાક હયે છાંનીરે--મોકો છાંડ ગયો.

ઝબાની.

પંબે--છટ છટ અમ કુચ નઈ ચમજ્ન. દેખો અબી અમ ગાતાયે તુમ સુનો કુબ સુનો ?

ઝીલા--બાવા સાબ તુમડી ભરો--તર્જ.

પંબે--ચીદી ચાબ કાલા કાલા હો ચીદી ચાબ કાલા કાલા,
કાલા મું ગોરે યે બેત્તર ચોબમે ચંદર કાલા કાલા-હો ચીદીચાબ.
અમબી કાલા મા બી કાલા કાલા હમારા બાપ.
કાલા માલા ચોબમે આલા જયેચે ગુલ ગુલાબ--ચીદી ચાબ.
(આના કોડપર અઝમતકા ઔર કહેના પંબેસે ગાનેમે, પંબે જવાબ દેના)

ભોપાલી-ગઝલ-અંગ્રેજી તર્જ.

પુરબ પછમ ઉતર દખન--તર્જ.

અઝમત—પંબે પંબે
પંબે--અરરર હાં હાં
અઝમત--નીચે કયા હયે યે તાફાન
કઔાન હયે નીચે
પંબે--દોચ હમારા
અઝમત--લ ગડા કયું હયે યે ઇન્સાન--પંબે પંબે
અઝમત—છાકટા ગધા
પંબે—મીજાજી કુતીઆ

બાંકેમીઆ--દોનો હયે પુરે શયેતાન
અઝમત--ઠએર ઝરા તુ
પંબે--કરેગી કયા તુ
અઝમત--કાહુ આ કર તેરા કાન--પંબે પંબે.
પંબે--ચલ ચલ બુદીયા
અઝમત-- દેખો મુઆ
બાંકેમીઆ--કયું લડતે દોનો નાદાન
અઝમત -ગુલામ સીધી
પંબે--હુમ હયે લોંડા
બાંકેમીઆ--દો હયે પકે બેઈમાન--પંબે પંબે.

પંચમ -મસનવી.

અરી જોગન અયે દર્દકી મુબતેલા--તર્જ.

બાંકેમીઆ--અયે બીબી કયું હોતે હો નાહક ખફા;
જાને દો સુનીએગા ગાના મેરા--અયે.
લાચાર હું મંએ ગરીબ ગવૈયા;
દેખો હુનર કયુ કરના અતા--જાનેદો.

ઝમાની.

અઝમત--અયે બેચારે ગુરબતકે મારે મંએ કયા કરૂં લાચાર હું. સુન હમારે માલેકકા હુકમ હયે કે કોઈભી ગએર મર્દ ઘરમે ન આને પાએ, જલ્દ યહાંસે ચલે જા ?

બાંકેમીઆ--ભલા બડાબી યે બાહેરસે તાલા કયું લગાયા હયે શાયેદ ઘેરકી કુન્જીભી તુમારે પાસ હોગી ?

અઝમત--ક્યા બાહેરસે તાલા લગાયા હયે. યે કીસને લગાયા હોગા ! અયે પંખે કડેરમેસે હાત દાલકે દેખતા ! (પંખે હાત કંડેરેમે દાલકે તાલા દેખકે કહેના અઝમતસે ,

પંખે--હા હાં હયે તા સચ, એયા કેયા તાલા હમારે ચીરચેબી યે બડા હયે, અપના ચાબ લગાઓ બાહાર જાઓ.

અઝમત--ક્યા યે બુડેમીઆકી અકલ મારે ગઇ. કે મેરાબી એતેબાર નહી કીયા, જો બાહેરસે તાલા લગાકે ગએ. અબ મુજેહબી કયેદ કીયા. ખએર અબ જો કુચ મુજસે હો સકેગા વો કર દીખાતી હું. બુડેમીઆકો તાલા લગાનેકા મજાહ ચકાતી હું.

બાંકેમીઆ--અયે અમાજાન અગર આપકા હુકમ હોતો મંએ યે દીવાર ફાનકે અંદર આઊં.

(મહેલેકાકા આના કોઠેપર, કહેના અઝમતસે)

મહેલેકા--અયે અઝમત કમરેમે બયેઠે બયેઠે દીલ મેરા બહોત ગભરાતા હયે, મુજેહ ઇજાઝત દેતો મંએભી તેરે સાત સએર બાગકી કરૂં, ઔર કુચ દીલ બહેલાઊં !

અઝમત--તોબાહ તોબાહ ! અયે મહેલેકા તુ યહાં કયું આઇ ખુદા ખએર કરે, ઇં ગુલે દીગર શગુફત.

બાંકેમીઆ--અયે અમાજાન અગર આઇ તો ક્યા હુવા ! સચ હએ કે બીચારીકા દીલ કમરેમે ગભરાતા હોગા, નીચે ઉતર આનેકી ઇજાઝત દો. ઔર મંએભી સુનો યેક ગાના મહોબ્બત આના ગાકે સુનાતા હું, તુમભી બહોત ખુશ હોગે.

અઝમત--નહી બાબા નહી યહાં મહોબ્બતકે ગાનેકા કુચ કામ નહી, હાં અગર તુજકો ખારવેકી ગત બજાના આતી હો તો

બજા, મંએ ખુદ નાચતી હું, કે તેરી ઉમ્ર ભરમે દેખના તો ક્યા મગર સુનાભી ન હોગે.

બાંકેમીઆ--આજી બડીભી ગત તો મંએ અયેસી બજાઊં જીસકો સુનકર તુમકો જોશ આયેગા, જવાન હો જાઓગી, પહેલે મુજેહ મકાનકે અંદર આને દો, ભલા મંએ કબતક બાહર ખડે રહું, ગઝબકી શબનમ બરસતી હયે, ઉસ્કી સરદીસે મેરા આવાઝ બમ ઔર તુમારા સુર કમ હો જાએગા

અઝમત--અયે જવાન તુ તો લંગડા હયે, દીવાર ફાંદકે કયું કર અંદર આ સકેગા ?

બાંકેમીઆ--અજી યે આપને સચ કહેતી હયે, મગર આપકા હુકમ હોતો કીસી ન કીસી તઓરસે અંદર આ જાતા હું.

અઝમત--અચ્છા જીસ તરાહ તુજસે બને અંદર આ જા, અયે પંખે તુ મેરે સાત ચલ. મહેલેકાકો યહાં રહેને દે.

(જાના અઝમત ઔર પંખેકા, આના બાંકેમીઆ દીવાર ફાંદકે, ગાના મહેલેકાકા.)

સારંગ—ગજલ.

ક્યા ખ્વાબે પરેશાં દીખાયા મેરે અલ્લાહ—તર્જ.

મહેલેકા--બાબા મેરે કીસ ચાહસે હયે ચાહમે ડાલે;
ઝર લે જવાં બેટી કીયે બુડેકે હવાલે—બાબા.
બુડાભી વો અયેસા કે નહી દાંત હયે મુંહમે;
સર હીલતા હયે દમ ઘુટતા હયે અબ જાંકે હયેલાલે-બા.
હયે ઉમ્રભી સો સાલકી ઔર કદ હયે ખમીદા;
ઇસ તઓરકે બુડેકુ ખુદા જલ્દ ઉઠાલે—બાબા.
હોતેહી જવાં બુડેસે શાદી મેરી ટહેરી;

બચપનમે મુજેહ ઈસ લીએ થે નાઝસે પાલે--બાબા.
ઘર બયેઠે ઝરીફે દીલે અફગાર યકી હયે;
પએદા અભી યહાં હોગે મેરે ચાહને વાલે--બાબા.
(આના બાંકેમીઆકા.)

ઝબાની.

બાંકેમીઆ--અયે બુતે તન્નાઝ સરાપા અંદાઝ, અશ્વા પરદાઝ યેક નઝર ઇધરભી હો જાયે.

ભયેરવી—ગઝલ.

મરતા હું તેરે હીજ્રમે અયે યાર ખબર લે—તર્જ.

બાંકેમીઆ—મર જાયેગા શયેદા તેરા અયે જાન ખબર લે;
હોતી હયે રવાં તનસે મેરી જાન ખબર લે-મર.
દે બોસએ લબ આ મેરે સીનેસે લીપટ જા;
હયે વસ્લકી દીલમે મેરે અરમાન ખબર લે-મર.
અલ્તાફસે તુ પાસ મુજેહ અપને બુલા લે;
વલ્લાહ ન ભુલુ તેરા અહેસાન ખબર લે-મર.
સુરત તેરી કરદી મુજેહ વહશી ઝરીફ આસા;
ક્યોં મો બમો ઝુલ્ફોંને પરેશાન ખબર લે-મર.

ભયેરવા—ગઝલ.

બુલ બુલે શયેદાને પુછા ગુલસે યું રોઝે બહાર—તર્જ.

મહેલેકા—સબ્ર કર અયે યાર જાની ક્યું હયે ઇતના બે કરાર;
ક્યા અજબ તુજસે મેરી શાદી કરે પરવરદીગાર-સ.
જાતે હયે જો શઅેાકસે ગુલ તોડનેકો બાગમે;
બાદ ગુલ મીલતા હયે પહેલે દેતે હયે તકલીફ ખાર-સ.

ઈશ્કમે ઇસ તરહકી ઇજા ઉઠાની ચાહીએ;
પીર મઅરસર યારકા હો જાતા હયે બોસા કનાર-સ.
દર્દો ગમ રન્જો અલમ સહેતા રહો મીસ્લે ઝરીફ;
જાયેગી યેક દીન ખેઝાં ઔર આયેગી ફસ્લે બહાર-સ.

કાનડા—ખ્યાલ.

ઘર જાનેદે છાંડ મોરી બૈયાં—તર્જ.

બાંકે મીઆ—

તોહે પર બલ બલ જાઊં. દેખકે મુખડા પીઆરા પીઆરા-તોહે.
આહ કરત હું તોહે પર મરત હું, તડપંત હું દીન રએન રી,
અગીન પ્રેમકી ભડક રહી હયે તોહે બીન જલ જલ જાઊં-દેખકે.
દાસ **જરીફકો** છાંડો ન સજની તુમરે કારન જોગ લીયો,
દગરકી તુમરે ખાક પીઆરવા મુખપર મલ મલ જાઊં-દેખકે.

કાલીંગડા—કાહારવા.

મંએતો બાવરચીકી બેટી મેરા બાપ દાદુમીઆ—તર્જ.

મહેલેકા—મંએતો કએદ હુવી હું મીઆ કહો બાહેર કયેસે આઊં;
બુડેમીઆ લે આયે યહાં શાદી કરને મુજકો,
તાલા દરવાજેકો લગા હયે કયેસી મીલું મંએ તુજકો-મં.
નામ મેરા બીમારે બુલ બુલ અમીરકી હું બેટી,
લાલખાં હયે ઘરકા માલેક વો બડા મંએ છોટી-મંએતો.
કીયા હયે શર્તે શાદી ઉસ્ને વાલીદસે હમારે,
તીન મહીને યહાં રહુંગી સુનલે મેરે પીઆરે-મંએતો.
બુડા મુઆ પસંદ નહી મંએ ઈઝઝત કયેસી બચાઊં,
ભગાકે મુજકો લે ચલો તો સાત તુમારે આઊં-મંએતો.

ભાગ જાઓ જલ્દ પીઆરે આયેગા યહાં કોઈ,
નાહક તુમબી ફસોગે સાહેબ મંએબી જાનો મુવી-મં.
તુમકો મુજસે મીલના હો તો બાગમે આના જાની,
ઝુરૂર આવોગે તો કરૂંગી બદીલ તેરી મહેમાની-મંએતો.

ભયેરવી--ગજલ.

કોઇ કહો ક્યા મેરે યારકો પએછાનતે હો--તર્જ.

બાંકેમીઆ--યાદ રખના કે હમે ભુલ ન જાના જાના,
કોઇ દીન ઘરમે મેરે લુત્ફસે આના જાના--યાદ.
આપકી દર્દે જુદાઈસે મંએ મર જાઊંગા,
મલેકુલ મઓતકો હોવેગા બહાના જાના--યાદ.
યાદ કર દસ્તે હીનાઇકો તેરે ચશ્મસે મંએ,
હોગા અશ્કોંકે એવઝ ખુન બહાના જાના--યાદ.
હીજ્રમે ઝીન્દા રહા ખુને જીગર ખાખાકે,
બદલે પાનીકે મઓ વસ્લ પીલાના જાના--યાદ.
આતીશે ઈશ્ક સરાપાકો મેરે ફુંકી હયે,
ચાહીએ વસ્લકે પાનીસે બુજાના જાના--યાદ.
ચશ્મે બદ દુર નલગ જાએ નઝર ગએરોંકી,
જાએ મરદુમ મેરી આંખોમે સમાના જાના--યાદ.
તુમસે હોતા હયે ઝરીફે દીલે અફગાર જુદા,
ઝખ્મ પર વસ્લકે મરહમકો લગાના જાના--યાદ.

બાબ દુસરા--પરદા પેહેલા.

બાગ.

(આના અઝમત ઔર બાંકેમીઆ કહેના અઝમતકા બાંકેમીઆસે.)

ઝબાની.

અઝમત—વાહ વાહ અયે મીઆં યે તુમને ખુબ સ્વાંગ બનલાયે, બડે બયેરૂપીએ હો, ગવૈયા બનકે યહાં આયે, મંએને તુમકો પયેછાન લી, કે તુમ વહી મહેલેકાકે આશકે સાદેક હો, ભલા અબ મુન્જેહ લોગ ક્યા કહેંગે ! તોબાહ તોબાહ !

બાંકેમીઆં—ક્યા કહેંગે બયાન તો કરો નાહક ક્યું ગભરાતી હો !

અઝમત—ક્યા કહેગે, કુટની યા દલાલા ઔર ક્યા, નાહક બદનામ હો જાઉંગી તુમારા ક્યા જાયેગા !

બાંકેમીઆં—છટ છટ ઇસમે કુટના પન તુમને ક્યા કીયા. સુનો હમને તુમારી મહેલેકાસે બાત તક નહી કીયા; ભલા બડીબી પાક મહોબ્બત કરનેમેભી અયેબ હયે ! અયે અમાજાન સચ કહો કે તુમારી જવાનીમે તુમને ક્યા ક્યા મઝેહસે અયેશ કીયે હોગે ! ઝરા દીલમે ખીયાલ તો કરો કે મંએ જવાન પુર અરમાન હું ખુદાકે લીએ એકદમ મહેલેકાસે મીલને દોગે તુમારા અહેસાન હોગા, આગે મુખ્તાર હો, જો ચાહો સો કરો ?

અઝમત—અયે મીંઆ તુમને સચ કહા જબ મેરી ઉમ્ર માહેલેકાકી જીતની થી, હજારોં મેરે દામે ઇશ્કમે ગીરફતાર મીરલે માહી બેકરાર થે મગર મંએ અપના દીલ કીસીકુ ન દેતીથી, હાં જીસ્સેકે મેરી શાદી હુવીથી ઉસપર દીલો જાનસે કુરબાન રહેતીથી સદકા હો હોકે મરતીથા આખેર ઓ બેચારા ઈશ્કકા મારા મર ગયા આહ અફસોસ ! યેહ તેરી સુરત ઉસકી શકલો શબારતસે મીલતી જુલતી હયે, અયે મેરે પીઆરે ઈધર આ, બગલગીર હો તા યેહ દીલે બેકરારકો તસકીન હાસીલ હો જાયે !

બાંકેમીઆ--(અલગ હોકે) યે બુડીયા ઝરૂર શરાબ પી હયે, ઇસકી ગુફતગુસે સાફ માલુમ હોતા હયે અયેસા વક્ત ફીર હાત ન આયેગા. અબ યેહી બહેતર હયે કે યેહ બુડીયાકે બગલગીર હો. અપના કામ ઉસ જવાનસે નીકાલુ (કરીબ જાકે) અજી બડીબી સુનીએ મંએ યેક શર્તસે તુમારે બગલગીર હોતા હું, વોહ શર્ત યેહ હયે કે બાદ બગલગીર હોને તુમારે મહેલેકાસે મુજેહ મીલા દેના અગર તુમ રાઝી હો તો લો મંએ અભી તુમસે મીલતા હું લો આઓ લીપટ જાઓ, અજી આઓ આઓ કયા દેર હયે.

(અઝમત બાંકેમીઆકા હાત પકડકે કહેના)

અઝમત--ભલા મીઆ જબ તુમ મહેલેકાસે મીલોગે ફીર કહો મેરા અન્જામ ક્યા હોગા! તુમ મુજેહ બુડીયા જાનકે છોડ દોગે માહલેકાસે અયેશ કરોગે, જબ મંએ ક્યા કરૂંગી? મુફતમે જલ જલ મરૂંગી, ચલોજી હટો હમસે ન બોલો, તુમારી મહેલેકા પાસ જાઓ?

બાંકેમીઆ--અયે જાંને મન તુમ બડી દીવાની હો, તોબાહ તોબાહ કરો? મંએ અયેસા નાદાન નહી જો તુમસી નઓ જવાન બીબીકો છોડ મહેલેકાસે મીલુંગા, નહી નહી તુમકો કભી ન છોડુંગા અગર તુમારે સબબ મહેલેકાસે મુલાકાત હોગી તો ઉસકુભી તુમારી ખીદમતમે રખુંગા, ઔર મંએગી રહુંગા ?।

અઝમત--જબ તો પાસ આ મેરી જાં મંએ તેરે કુરબાન જાઉં, બલા લું, ગલેસે લગાકે અરમાને દીલ નીકાલું.

(લીપટ જાના અઝમત બાંકેમીઆકો, કહેના પંએ દોનોકે દરમીઆન સર નીકાલકે)

પંએ--બોટ અચા બોટ અચા, તુમ જવાન બીબીચે ગોબટ ન કરો, બુડીચે કરો.

બાંકેમીઆ--અયે પંએ મીઆ હમ બુડીઆસે મહોબ્બત ન કરેગા યે તો કહો કે તુમારી જવાન બીબી કંહા હયે?

પંએ--પેચા દેત્ર બટાએગા?

બાંકેમીઆ--લે યે પએસા, ઔર જલ્દ કહો, વો કીધર હયે?

પંએ--ચીદા ચીદા યેક ડમ ચીદા જાઓ. ઓ લંબા ઘરીમે હયે જાઓ? બાટ કરો, હેં હેં બુડેમીઆ ફીક્રર નહી, ઘરીમે ક્યા હોટાયે, બાહાર ટાલા લગાઓ જાઓ.

(આના લાલખાંકા આપમે બાતેં કરતે હુવે.)

લાલખાં—મંએ તમામ બંદોબસ્ત અપને ઘરકા કરકે બાહેર ગયાથા ઝહે કીસ્મત કે મહેલેકાંકે વાલીદસે રાહમે મુલાકાત હો ગઇ, શાદીકી રઝાબી લે ચુકા, ઇતના કામ કરકે કીતના જલ્દ વાપસ આ ગયા, મગર ઘરકે અંદર કોઇ બશર તો ક્યા પરીન્દેકા ગુઝર હોના મુસ્કીલ હયે અગર મંએ અયેસી હુંશીઆરી ન કરતા તો ઝુરૂર થા કોઇ ન કોઇ ઘરમે ઘુસ જાતા, બડી ખરાબી હો જાતી મેહેલેકા હાત ન આતી શાબાશ શાબાશ મીઆ લાલખાં આફ્રરીં તુમારી દાનાઇ પર બસ બુડાપેમે નઓ જવાનોકા કામ કીયે, વાહ વાહ ક્યા કહેના શાયેદ પંએ હુંશીઆર હેગા, માહલેકા ઔર અઝમત બીસ્તરે રાહતપે આરામ કરતી હોગી. (પંએકા આના શરાબકી બોતલ લીયે હુવે નશેમે.)

બયેત.

પંએ--ટીમ ટામ ટરરર ટેં, દારૂ પીઓ ગટરરર ગેં.

ઝબાની.

લાલખાં--અરે યે કઔન હયે મંએ ફીરકુ દેખતા હું અપના પંએ તો યે નહી હયે ! ઈસ્કુ તો બંદ કરકે આયાથા !

પંએ--અયે બાંકેમીઆ ટુમ કીદર હો. અમ ટુમકો દારૂ પીલાએગા, ટુમ કીદરી હો ?

લાલખાં--અયે બદમઆશ શયેતાન મંએ કહોન હું, મુજેહમી પયેછાનતા હયે યા નહી?

પંએ--જાઓ યે ચુઅર અમેં ટુમકો નહી પએછાનો ટુમ કોની હયે?

લાલખાં--અછા ઝરા સબર કર અબી પએછાન હો જાયેગી.

(લાઠી ઉઠાના મારને પંએકો, પંએ ખફા હોકે કહેના)

પંએ--જાઓ એ ચુઅર ટુમ અમકુ મારો. આઓ આઓ, કમ ફેટ, આઓ બકરીકા માફક લકરી ઉઠાઓ.

લાલખાં--અયે ખબીસ નમક હરામ તુ મુજકુ ઠોંસા મારતા હયે.

પંએ--ટુમ ટુમ ગાલી કીયકુ દેઓ, મુ બંદી કરો, બંદી નઇ અમ ફેંટ મારો, આઓ આઓ.

લાલખાં--માલુમ હોતા હયે કે યે ગુલામ શરાબ પીયા હયે, ઇસ્કે નશેમે બકતા હયે, મગર યે આવાઝ સીતારકી કંહાસે આતી હયે ? શાયેદ મેરે મકાનસે તો નહી આતી ! ખુદા ખયેર કરે !

પંએ--બાંકેમીઆ ચીતાર કુબ બજ્તઓ, અજમત ઔર માહલેકા કેચા નાચતાયે. આહા આહા આહા ! કુબ નાચો.

લાલખાં--અફસોસ કોઇ ચોર મેરે મકાનમે ઝુરૂર ગયા હયે યે બડા ગઝબ હુવા, તોબાહ તોબાહ ! અબ કયા તદબીર કરૂં !

પંએ--હાં હાં ટુમ કોની હયે, અપના ચાબ ટાલા લગાઓ જાઓ, કયા ફાયેદા. અમ કુદકે બાહાર આઓ દારૂ પીઓ, અપના બાબા

બાંદેમીઆ ખુબ પીઆર કરો, પસન્દ કરો, ચુમે દેઓ, ગલે લ-ગાઓ અમ ચીદી ભાઇ દેખો, કયા કરો, ચુપ, અપને ચા-બકો ઠીંગા !

લાલખાં—યા ઇલાહી યે નમકહરામ કયા કહેતા હયે, જયેસા બંયાન કીયા વયેસા નહીં, ખુદા ખયેર કરે મગર તહકીક કરના ચાહીએ કયું કે દીલ બહોત ગભરાતા હયે. યેક દમ આરામ નહીં પાતા હયે, તડપ તડપ કર જી જાતા હયે, અફસોસ બડી બીગડ ગઇ !

(લાલખાંકા જાના પંબેકા ગાના મસ્તીકે આલમમે.)

ભોપાલી—ગજલ—અંયેજી તર્જ.

શાકી શરાબકા લા જામ—તર્જ.

પંબે—નાચુંગા ખાકે મંએ કબાબ દારૂ પીઉંગા લાલ લાલ;
મંએ યેક અકેલા ઘરમે હું ગાઉંગા ખુબ બજાકે તાલ—ના.
ઘરી યે તમામી ફીરતા હયે પાણીભી નંઇ ટહેરતા હયે,
દાલબી નઇતો બડીતા અયે ઓર યેક લગાતા હું ટમ્‍ાલ—ના.
અમતો અયે ચીદી દીવાના નામી અયે પંબે મચતાના,
પીલું જરીશી પયેમાના દુર હો દીલકા ચોખ મલાલ—નાચું.

(અઝમતકા આના ઓર કહેના.)

ઝબાની.

અઝમત—અરે ઈધર આ મુ૧ શયેતાન યે શરાબ કંહાસે લાયા ? યે મુઆ રોઝ દારૂ પીકે મેરી ઇઝઝત લેગા.

પંબે—અરી હો ચએતાનકી કાલા યે શરાબ બાબરચીખાનેસે લાયા હું, અયે ડાકન યેક ચુમા તો દે ? (પંબે લીપટજાના અઝ-મતકું, અઝમત શોરો પુકાર કરના.)

અઝમત—અરે દૌડો દૌડો એ મુઆ લીપટકર મેરી લાજ લેતા હયે અરે કોઇ આઓ મુજેહ બચાઓ! (આના બાંકેમીઆકા.)

બાંકેમીઆ—હાં હાં કયું જી બડીબી યે કયા ધુમ ધામ. હયે! નાહક કયું ચીલ્લાતી હો?

અઝમત—અજી મીઆ મુજેહ બચાઓ મુજેહ બચાઓ! દેખો યે મુઆ ગુલામ મુજેહ લીપટ કર મેરી લાજ લેતા હયે ઓર એ આબરૂ કરને ચહાતા હયે?

પંએ—બાંકેમીઆ નઇ નઈ ચુનો અમ ચચ બોલતાએ, યે અમારા ચુમા માંગો, અમ નઈ દેઓ, યે ગુસ્સા કરો, ખાલી ગુલમાલ કરો, ઓર કુચ નઈ.

(આના મહેલેકાકા જાના પંએકા કહેના બાંકેમીઆકા.)

બાંકેમીઆ—યેક કાલી બલા તો ટલી, મગર યે દુસરી પીડા બુડીઆ મૌજુદ હયે, ઇસકે દફા હોનેકી તદબીર કરના ચાહીએ, ખુદા કરે કે ઇસ બુડીઆકુ ઝાડે લગે. તો ઝરૂર યહાંસે ભાગ જાયગે, જબ ઇસમેરી મહેલેકાકો અપને સીનેસે લગા દીલકી અરમાન નીકાલું.

અઝમત—અજી મીઆ યે આપમે આપ કયા બડ બડા રહે હો, તુમકો મેરાભી કુચ ખીયાલ હયે યા નહી.

બાંકેમીઆં—કયા મુજેહ કહેતી હો! અજી હરદમ તુમારા ધીઆન હરઘડી તુમારાહી ખીયાલ રહેતા હયે, સુનો અયે મેરી અમાકી અગાજાન અબ યે નવાસા તુમારા રૂખસત ચહાતા હયે, લો યે મેરા આખરી સલામ હયે, અયે માહેલેકા અબ મેએ રવાના હોતા હું તુમભી કીસી તઓરસે બાગમે આકે મુલાકાત કરના, કયા કરૂં લાચાર હો જાતા હું.

બેહાગ—ગંજલ.

ઇશ્ક ક્યા શએ હયે કીસી કીમીલસે પુછા ચાહીયે—તર્જ.

બાંકેમીઆ—વો સરાપા હયે તેરા ના દીદ હયે ના શનીદ હયે;
માહરૂ તેરી જબીં યા ગએરતે ખુરશીદ હયે—વો.
બાલો અબ્રૂશાંકી ચમકસે સાફ ઝાહેર હો ગયા;
અએન આંખોપર બહમ અબરૂ હીલાલે ઇદ હયે—વો.
દોનો લબ લાલે બદક્ષ્શાં દાંત હયે દુરરે અદુન;
ગોશ ગુલ હયે માર સીકે ઝુલ્ફકી તકલીદ હયે—વો.
ખાર મીઝગાં આંખ નરગીસ હયે સરાપા ગુલબદન;
દુબા જો ચાહે ઝકનમે ઝીન્દએ જાવીદ હયે—વો.
દેખ કે ગરદનકો મીના કાટલી સરકો ઝરીફ;
બીનીકો શોભા કહું યા જલ્વએ નાહીદ હયે—વો.
(મહેલેકા બાંકેમીઆકા દામન પકડકે ગાના.)

પરજ કાલીંગડા—ઠુમરી.

બાઈ હું સભામે છાંડકે ઘર—તર્જ.

મહેલેકા—મોહે છાંડકે સૈયાં જાઓ કીધર,
કાહે નહી લેવત મોરી ખબર—મોહે.
જાન મોરી તુમ બીન જાવત હયે,
દુર ભયો અર યેક નજર—મોહે.
તુમરી હમરી પીરીતકે બાલમ,
હોવત હયે ચર્ચે ઘર ઘર—મોહે.
જરીફ પીઆ અર છાંડકે જાવે,
બીસ ખાકે મંએ જાઊંગી મર—મોહે.
(જાના મહેલેકા બાંકેમીઆકુ હમરાહ લેકે.)

બાબ દુસરા—પરદા દુસરા

બાગ.

ઝબાની.

મહેલેકા—અયે મેરે દીલદાર મંએ તુમપર નીસાર, અબ સુબ્હ હોગી તુમ સીધારો, સુનો અયેસા ન હો કે મુએ બુડેકુ માલુમ હો જાયેગા, ખુદા જાને ક્યા ક્યા સીતમ બરપા કરેગા !

બાંકેમીઆ—જબ ક્યા મંએ યહાંસેં જાઊં ?

અઝમત—તુમારા દોતારા મંએ લે આઊં ?

પંબે—ખુદા કરે કાંણી કાણી,

અઝમત—યે મુઆ કયા બકતા હયે.

બાંકેમીઆ—દીલ મેરા કયું ધડકતા હયે !

મહેલેકા—સીના મેરાભી ફડકતા હયે !

પંબે—અબ ચોબકા ચીર લટકતા હયે.

બાંકેમીઆ—લો અયે જાનેમન મેરા સલામ.

પંબે—અબ બગડી ગયા ચોબ કામ.

(લાલખાં આના ઔર કહેના)

લાલખાં—ખબરદાર અયે ગુલામ નમક હરામ ?

પંબે—નઈ ચાબ ચલામ ચલામ ચલામ.

લાલખાં—યેક તો અઝમત હયે, ઓર યે દુસરી મહેલેકા મેરી દીલારામ, યે અપના તીસરા પંબે ગુલામ હયે, મગર યે ચૌથા કઓન હજામ હયે, પરાઇ ઘરમે તેરા કયા કામ હયે જલ્દ બયાન કર ? યહાં કયું આના હુવા ?

અબીયાત.

ખાંકેમીઆ—અયે સાહેબ સરાપા ખતાવાર હું મંએ,
ખતા અફવ કીજે ગુનાહગાર હું મંએ;
દીલો જાંસે હું ઈસ પરીરૂપે માઇલ,
કીયે ઇરકે નાઝો અદા મુજકો ઘાઇલ;
મરઝ ઇસ પરીરૂકા દીવાના મંએ હું,
ઇસી શમઅ રોશનકા પરવાના મંએ હું;
નહી ઇરકી ફુરકત હૈયે દીલકો ગવારા,
જુદાઇકે ખંજરસે જાયેગા મારા.

ઝબાની.

અગર આપકુ યકીન ન હોતો સુનીએ, યે બન્દા મહોબ્બતખાંકા લડકા હયે, ઓર તો તુમારે જાની દોસ્ત યેક જાન દો પોસ્ત હયે. ખયેર અગર મંએ ખતાવાર હું તો મુજેહ મેરે વાલેદકે રૂબરૂ લે ચલો, જો ચાહે સઝા દો. આગે ઇખ્તીઆર બાકી હયે.

લાલખાં—ક્યા તુમ મહોબ્બતખાંકે ફરઝન્દ હો! ગોયા મેરે દીલબન્દ હો. ખયેર મેરે દીલકી ઉમીદ દીલમે રહી, મગર તુમકો નારૂમીદી ના મુરાદ કરના મુજેહ લાઝીમ નહી, અયે જવાન પુર અરમાન મુજેહ માલુમ હુવા કે તુ ઇસ પરીકા આશકે સાદેક હયે. લે મંએ ઈસકા હાત તેરે હાતમે દેતા હું, ક્યા કરૂં તેરી ખાતેર મંએ અપની શરત હારતા હું, અયે મહેબ્બેકા સુન તેરે વાલેદસે શાદીકે બાબમે શર્ત કીયાથા મંએ હાર ગયા, ઓર વો દીનાર બીસ હઝાર તેરે દેહેઝમે દેતા હું, ઓર શાદી તેરી ઇસ જવાનકે સાત કર દેતા હું, તુભી બજાનો દીલ કબુલ કર લે.

બાંકેમીઆ--અજી મહેલેકાકો હઝાર બાર કુબુલ હયે, મગર આપ રાઝી હો જાઓ ઓર આપકી કાઝી હો જાઓ તો બહેતર હયે, નહી તો કાઝી સાહેબકુ બુલાનેમે બહોત દેર હોગી, બડેમીઆ બદલ જાએગે મંએ કયા કરૂંગા, કયું કે બુડોંકા કયા એતેબાર ઘડીમે કુચ ઓર ઘડીમે કુચ હયે.

લાલખાં--અયે જવાન તુ કયું હયેરાનો પરેશાન હયે, સુન મંએ બડા તું જવાન. કંહા આદમ ઓર કંહા શએતાન ખુદાકી શાન, યા ગરદીશે આસમાન, વાહ વાહ કંહા યે બુલબુલે સીન રસીદા ઓર કંહા યે ગુલે નઓ દમીદા, ઓર કંહા યે પીરે કોહન, ઓર કંહા યે સર્વે ચમન, કંહા યે મેરા સીનો સાલ, ઓર કંહા યે પરી-ઝાદ હુર ખેસાલ, બુડાપેકી શામતા આલમકી લાનતો મલામત-સે તુને મુઝેહ બચાયા, ઝીંદગી ના પાએદાર હયે. ઇસકા કયા એ-તબાર હયે! યે જો દૌલત મેરી હયે ઉસકે તુમ દોનો માલેકો મુખ્તાર હો, બાહમ અયેશો અશરત કર દીલ શાદ કરો, અયેન ખુશીમે મુઝેહ યાદ કરો,ગમે જુદાઇકો બરબાદ કરો, ચલો હાતમે હાત મીલાઓ શાદીકી મુબારક બાદ ગાકે સુનાઓ.

(આખરી ગાના સબકા)

ગરબા.

મુઝેહ બખ્શો હુઝુર મેરા કુસુર મંએ તો હું ગુલામ--તર્ઝ.

લાલખાં—બાંકેમીઆ તુમ હો જવાં મંએ ઝઇફો ઝાર—બાંકે.
માહેલેકાકો તુમહો મુબારક તુમકો માહેલેકા;
વસ્લસે ઇસકે તુમકો તસલ્લી ઇસકો તુમસે કરાર—બાંકે.

બાંકેમીઆ—તુમકો મુબારક હો યે અઝમત હમકો માહેલેકા;
તુમ ઇસપર કુરબાન હો સાહેબ મંએ હું ઇસપે નીસાર બાંકે.

માહેલેકા—મર્દ જવાં ગર ઔરત જુડી કર લેતા હો નીભાહ;
જુડા કરે ગર જવાન ઔરત કર જાએગી ફરાર—બાં.
અઝમત—સચ હયે બેટી કહેના તેરા પકડોજી મેરા હાત;
શાદી તુમ અબ મુજસે કર લો મુજકુ નહી ઇન્કાર—બાં.
પંખે—તુમ તુમ તુમ તુમ ચાદી કરો અમ કરો કીચ્ચે ચાબ;
લાલખાં—શાદી તુ અઝમતસે કર લે પંખે વફાદાર—બાંકેમીઆ.
અઝમત—વાહજી સાહેબ તુમસે કરૂંગી મંએ અપની શાદી;
કાલા મુઆ યે શાદી મુજસે કરને હુવા તૈયાર—બાંકે.
પંખે—અમ હયે પંખે જવાન ફક્કર તુમ ચએતાનકા મોડમ;
કાલી બીબી ચાદી કરો અમ યેક દો તીન ચાર—બાંકેમીઆ.
સબ—સલામ પોંહોચે તમાશા બાંકા ખેલ હુવા યે તમામ;
આજસરે નઓ તાલીફ કીયા હયે ઈરકા ઝરીફેઝાર—બાંકેમીઆ.

મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કંપનીએ પ્રગટ કરેલા પુસ્તકો.

શાળોપયોગી પુસ્તકો.

	રૂ. આ. પૈ.
સેન્ડફર્ડ મર્ટનના મિનીંગ (૨૫૦ પાનાના)	૦—૧૨—૦
રૉયલ સ્કુલ પ્રાઇમરના મિનિંગ	૦—૪—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૧ લાના મિનિંગ	૦—૬—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૨ જાના મિનિંગ	૦—૮—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૩ જાના મિનિંગ	૦—૧૦—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૪ થાના મિનિંગ	૦—૮—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૫ માના મિનિંગ	૦—૧૨—૦
હાવર્ડ કૃત પ્રાઇમરના મિનિંગ (મોટા)	૦—૪—૦
હાવર્ડ કૃત અંગ્રેજી બીજી ચોપડીના મિનિંગ... ...	૦—૬—૦
ફારસી આમાદન નામાનો અં૦ ગુ૦ તરજુમો ...	૦—૨—૦
શાળોપયોગી કોષ્ટકો	૦—૧—૦

વારતાઓના પુસ્તકો.

સુડા બોતેરી	૩—૦—૦
ગીરધર કૃત રામાયણ	૨—૮—૦
જાળંધર આખ્યાન	૧—૮—૦
મોટા ઓખાહરણ	૧—૮—૦
મૃદાલસા આખ્યાન	૦—૮—૦
સ્ત્રી વિલાસ ગરબાવળી	૦—૮—૦
દલપત અને ધનપાળની વાર્તા	૦—૮—૦
સજ્જનતા મેળવવાના સાધન	૦—૨—૦
પાર્વતિ લક્ષ્મીજીનો સંવાદ	૦—૧—૦
ફીડલ શીખવાની ચોપડી	૦—૮—૦
ક્રીકેટ ગાઈડ	૦—૧—૦
ટુચકા સંગ્રહ (મનોરંજક વારતાઓ)	૦—૮—૦
મુરખાની વારતા...	૦—૧૨—૦
અભીમન્યુનો ચકાવો	૦—૮—૦

ઉરદુ હરફમાં છાપેલાં પુસ્તકો.

તોહફએ દીલ પઝીર (બનજારા)	૦—૧—૦
ગુલશને બાહાર અફઝા (ઉર્દૂ નઈ ઇન્દર સભા) ...	૦—૨—૬
નકશે સુલેમાની	૦—૨—૬
અન્જામે સખાવત (ઉર્દૂ બાદશાહે ખોદાદોસ્ત) ...	૦—૫—૦
અલીબાબા અને ચાલીસ ચોર...	૦—૩—૦
ગુલશને બેદાદ (ઉર્દૂ શીરીં ફરહાદ)	૦—૩—૦
ગુલશને બેખાર (ઉર્દૂ બુલબુલે બીમાર).	૦—૩—૦

નાટકના પુસ્તકો.

	રૂ. આ. પૈ.
ગુલશને બેખાર ઉર્દૂ તમાશાહાએ પુરબહાર (કે જેની અંદર ૯ ઉર્દુ ખેલો બે જલસા, બંદગીઓ, બન્દનરાના ગાયનો તથા મુજરાઓમાં ગવાતી ૧૫૦ ગજલોનો સંગ્રહ કીધોછે	૧—૪—૦
ચંદ્રસેનને ચંદ્રપ્રભા નાટક.	૦—૬—૦
છેલ સેલાણી અને વિક્રમ ચરીત્ર નાટક.	૦—૬—૦
તમાશાએ નર્તિજએ અસ્મતં...	૦—૬—૦
ચંદ્ર ચંદ્રીકા નાટક.	૦—૬—૦
માલીની નાટક	૦—૬—૦
અન્જામે સખાવત (ઉર્દૂ બદશાહે ખોદાદોસ્ત) ...	૦—૫—૦
ચંદન મલ્યાગરી નાટક (ત્રીજી આવૃત્તિ).	૦—૪—૦
તમાશાએ ચાંદબી.	૦—૪—૦
મકેઝના (ઉર્દૂ અફસરે ચરત્તર)	૦—૪—૦
ગુલશને બેદાદ (ઉર્દૂ શીરીં ફરહાદ)	૦—૪—૦
તોહફયે દીલકાશા (ઉર્દૂ નઇ ઈન્દર સભા)	૦—૩—૦
સોબતે અસર અથવા મોહન દુ:ખદર્શક	૦—૩—૦
નકશે સુલેમાનીનો ઉરદુ ખેલ	૦—૩—૦
ગુલશને બાહાર અફઝા (ઉર્દૂ નઇ ઈન્દર સભા) ...	૦—૨—૬
મઝહબે ઇશ્ક (ઉર્દૂ બકાવલીઓ તાજુલમુલ્ક) ...	૦—૩—૦
અન્જામે સુખન (ઉર્દૂ તારીવા ચરત્તર)	૦—૩—૦

ગુલશને બેખાર (ઉર્દુ બુલબુલે બીમાર.)	૦—૩—૦
અલીબાબા ચાલીસ ચોર...	૦—૩—૦
દારક નવ બાહાર (ઉર્દુ ચંદ્રબદન મોહીયાર)... ...	૦—૨—૦
નંદરાજા અને સતિ સુલોચનાના ગાયનો	૦—૨—૦
ધ્રુવ આખ્યાનના ખેલમાં ગવાતાં ગાયનો	૦—૧—૬
રસીકાનો અતિ રમુજી ફારસ	૦—૧—૦
નવા હરિશ્ચંદ્ર તારામતિના ના૦ ગવાતાં ગાયનો ...	૦—૧—૦
નવા નળદમયંતી નાટકમાં ગવાતાં ગાયનો	૦—૦—૯
તોહફએ દીલપઝીર ગાયન (ના૦ ત૦ બનજારા) ...	૦—૦—૯
વિધવા દુઃખદર્શક (વાંઢાનો વરઘોડો)...	૦—૪—૦
સવાઇ ઠગનો રમુજી ફારસ૦	૦—૧—૬
ચાલાક શકરબી તથા ગુરૂજીની ગડબડનો ફારસ. ...	૦—૧—૩
શ્રીકૃષ્ણવીલાસ ગાયન	૦—૨—૦

બીજાં નાટકના તથા પુરચુરણ પુસ્તકો. રૂ. આ. પૈ.

હિંદુસ્તાની ગાયન સંગ્રહ ભાગ ૧, ૨, ૩, દરેકનો...	૧—૦—૦
સીતમે હામાન ઉર્દુ ફરેબે અજાજીલ...	૦—૮—૦
અંજામે ઉલફત ઉર્દુ હુમાયન નાસીર...	૦—૬—૦
બેનજીર બદરે મુનીર	૦—૪—૦
પુરન ભગત	૦—૪—૦
શીસાનએ અજાઇબ.	૦—૮—૦
હાતબીન તએ ઉર્દુ અફસરે સખાવત...	૦—૬—૦
સએફુસ સુલેમાન...	૦—૬—૦
ઇન્સાફે માહમુદશાહ ગજનવી...	૦—૮—૦
જુલ્મે અઝલમ ઉર્દુ જૈસા બો વૈસા લો.	૦—૬—૦
ફરેબે શીત્ના ઉર્દુ ચાહતે જર	૦—૬—૦
ખ્વાબે મોહબ્બત...	૦—૬—૦
ત્પજાએબાતે પરસ્તાન	૦—૬—૦
મુરૂરે રાઅદશાહ	૦—૬—૦
આશકકા ખુન, દામન પે ધબ્બા.	૦—૮—૦

અલ્લાદીન	૦—૩—૦
તીલસમે જોહરા...	૦—૩—૦
લયેલી મજનું	૦—૪—૦
છેલ બટાઉ મોહેના રાની ઔર હવાઈ મીજલસ ...	૦—૪—૦
જાગીરશાહ ગોહર.	૦—૩—૦
શકુન્તલા	૦—૩—૦
સદેવત સાવલીંગા.	૦—૧—૬
કામસેન રસીકાના ગાયન.	૦—૧—૦
સીતાહરણ નાટક...	૦—૮—૦
ઓખાહરણનો ઓપેરા...	૦—૧—૦
રૂકસમણી હરણ...	૦—૧—૦
સંગીત ગાયન સંગ્રહ	૦—૮—૦
કામસેન નાટક	૦—૮—૦
ગોપીચંદ નાટક (ગુજરાતી)	૦—૮—૦
મૃચ્છકટીક નાટક...	૦—૬—૦
કરણ ઘેલાના ગાયન	૦—૧—૦
લલિતા દુ:ખદર્શક...	૦—૮—૦
નળદમયંતી...	૦—૮—૦
મદાલસા	૦—૧—૦
વિરસિંહ ચન્દ્રિકા...	૦—૧—૦

એ સિવાએ દરેક જાતની નાટકની, વારતાઓની, અંગ્રેજી, ગુજરાતી, ઉરદુ ચોપડીઓ પણ મળસે, જથ્થાબંધ લેનારને કમીશન ઘણુંજ સારૂં આપવામાં આવશે.

મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કુંપની;

મૅનેજર—જમનાદાસ ભગવાનદાસ,

ઠેકાણું—મુંબઈમધ્યે ભુલેશ્વર આગળ.

જાહેર ખબર.

આ ચોપડી નીચે લખેલે ઠેકાણેથી વેચાતી મળસે.

મુંબઈ—રામવાડી આગળ બુકસેલર સોરાબજી હોરમસજી માસ્તરની દુકાનેથી, તથા દામોદર ઈશ્વરદાસની દુકાનેથી, તથા ગણેશવાડીને નાકે બાળકૃષ્ણ લક્ષ્મણની દુકાનેથી તથા પાંચધોની આગળ ન્યુ બુકસેલીંગ અને જનરલ એજનસીમાંથી તથા કાજી ફતેહ મહમદ નુરમહમદની દુકાનેથી, તથા મુલાં નુરદીન જીવાખાનની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

સુરત—બુકસેલર કરસનદાસ નારણદાસની દુકાનેથી તથા પોરટવાલા મનચેરજી જમસેદજીની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

ભરૂચ—બુકસેલર કાસીરામ જેભાઈની દુકાનેથી વેચાતી મળસે

વડોદરા—બુકસેલર રણછોડલાલ મોતીરામની દુકાનેથી મળસે

ડાકોર—બુકસેલર ત્રીભોવન રણછોડની દુકાનેથી વેચાતી મળસે

અમદાવાદ—બુકસેલર જગજીવન દલપતની દુકાનેથી મળસે

ભાવનગર—વોરા અબદુલહુસેન આદમજીની દુકાનેથી મળસે

કરાંચી—શેખ નુરદીન જીવાખાનની દુકાનેથી તથા બુકસેલર સુંદરજી વીસરામની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

હેદરાબાદ સીંધ—હકીમ ઈશ્વરદાસ કીરતરાયની દુકાનેથી મળસે.

સક્કર—ઈશરદાસ નેહાલચંદની દુકાનેથી મળસે.

રાજકોટ—બુકસેલર લખમીચંદ ઉતમચંદની દુકાનેથી મળસે.

ધોરાજી—બુકસેલર લીલાધર રૂઘનાથ પાસેથી વેચાતી મળસે.

કચ્છમાંડવી—નાગોરી ચાંપસી ખીમરાજની દુકાનેથી મળસે.

સુથરી—બુકસેલર પીતાંબર હીરજીની દુકાનેથી મળસે.

જથ્થાબંધ મંગાવનારા બુકસેલરોએ નીચે લખેલે ઠેકાણેથી મંગાવી લેવી. કમીશન ઘણું સારૂં આપવામાં આવસે.

મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કંપની,

મેનેજર—જમનાદાસ ભગવાનદાસ;

ઠેકાણું—મુંબાઈમધ્યે ભુલેશ્વર આગળ.